PODPIS ZAUFANY
IZABELA MAŁGORZATA
KAPSA
14.11.2024 07:08:56 [GMT+1]
Dokument podpisany elektronicznie
podpisem zaufanym

dr hab. Izabela Kapsa, prof. uczelni

Wydział Nauk o Polityce i Administracji

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Karoliny Pirianowicz-Urbańskiej pt. „Aktywność polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi”

Olsztyn, ss. 286,

napisanej pod kierunkiem dr hab. Macieja Hartlińskiego, prof. UWM

Ocena rozprawy została przygotowana w związku z powołaniem na recenzenta na podstawie uchwały Nr 12/2024 Rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Polityce i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Uwagi ogólne

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska dotycząca aktywności polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi. Tematyka pracy wpisuje się w przedmiot badań nauk o polityce i administracji.

Badania nad mniejszościami narodowymi odgrywają kluczową rolę w rozumieniu dynamiki społecznej, politycznej i kulturowej współczesnych społeczeństw, w których zróżnicowanie etniczne i narodowe stanowi istotny element zarówno polityki państwa, jak i stosunków międzynarodowych. Analizy tego rodzaju pozwalają na lepsze zrozumienie potrzeb, aspiracji i wyzwań, z jakimi mierzą się mniejszości, a także na identyfikację barier, które mogą ograniczać ich udział w życiu publicznym. W przypadku polskiej mniejszości na Białorusi badania te nabierają szczególnego znaczenia, ponieważ pomagają dokumentować jej starania o zachowanie tożsamości narodowej, języka i kultury w warunkach złożonych relacji polsko-białoruskich oraz w kontekście polityki państwowej, która może wpływać na jej funkcjonowanie. Dzięki takim badaniom możliwe jest formułowanie zaleceń dotyczących wsparcia dla mniejszości, co nie tylko wzmacnia ich pozycję w społeczeństwie, ale również wspiera budowanie bardziej integracyjnych, wielokulturowych społeczności. Tematyka pracy dotyczy więc zagadnień aktualnych i istotnych, zarówno z punktu widzenia teorii, jak i praktyki związanej z funkcjonowaniem polskiej społeczności w trudnych warunkach politycznych współczesnej Białorusi.

Podjęta przez Autorkę tematyka pracy stanowi obszar zainteresowania badaczy nauk społecznych, a odnosząc się do dynamiki zmian i wyzwań dotyczących politycznych

uwarunkowań działalności mniejszości narodowych, szczególnie wpisuje się w nurt badań nad ich rolą w społeczeństwie, procesem adaptacji oraz zachowaniem tożsamości kulturowej. Analiza ta jest tym bardziej istotna w kontekście polskiej mniejszości na Białorusi, która funkcjonuje w specyficznych warunkach politycznych i społecznych, często wymagających dostosowania się do polityki narodowościowej tego państwa. Autorka ukazuje, jak polska mniejszość stara się zachować swoją odrębność, jednocześnie angażując się w życie społeczne i kulturalne, co pozwala na głębsze zrozumienie jej potrzeb, aspiracji i wyzwań, z jakimi mierzy się na co dzień.

Wśród opracowań naukowych brakuje całościowego opracowania działalności polskiej mniejszości narodowej na Białorusi co sprawia, że próba kompleksowego ujęcia tego tematu przez mgr Karolinę Pirianowicz-Urbańską zasługuje na szczególne uznanie. Autorka podjęła się bowiem zadania przedstawienia w ramach jednego problemu badawczego pełnego obrazu aktywności polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi, z uwzględnieniem zarówno aktualnych relacji polsko-białoruskich, jak i regulacji prawnych i ich wpływu na bieżącą aktywność i przyszłość mniejszości w tym państwie. W tym kontekście rozprawa uwzględnia współczesne napięcia w relacjach polsko-białoruskich, politykę narodowościową wobec polskiej mniejszości realizowaną przez władze Białorusi, okoliczności kampanii prezydenckiej i wyborów na Białorusi, a także represje wobec organizacji polonijnych, ograniczanie dostępu do edukacji oraz politykę wschodnią Polski wobec Białorusi.

Cel i zakres badań

Doktorantka precyzyjnie określiła przyjęty w dysertacji cel badawczy jako dokonanie analizy aktywności polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi (s. 13). Pogłębiła go poprzez dążenie do ustalenia, jak relacje polsko-białoruskie i regulacje prawne wpływają na bieżącą aktywność oraz przyszłość polskiej mniejszości narodowej na Białorusi, uwzględniając współczesne napięcia, politykę narodowościową, wybory prezydenckie, represje wobec organizacji polonijnych i ich liderów, ograniczenia edukacyjne oraz politykę wschodnią Polski.

Sformułowała przy tym szereg pytań, które wsparły proces badawczy i umożliwiły postawienie hipotezy badawczej. Za hipotezę przyjęła przypuszczenie, że zmieniająca się sytuacja polityczna w Republice Białorusi oraz działania białoruskich władz ograniczają aktywność polskiej mniejszości narodowej, co prowadzi do jej marginalizacji w życiu społecznym i politycznym, pomimo wysiłków podejmowanych przez Polaków w celu utrzymania tożsamości narodowej oraz wsparcia ze strony Rzeczpospolitej Polskiej. W hipotezach pomocniczych przyjęła zaś założenia odnoszące się do ograniczonego respektowania międzynarodowych norm ochrony mniejszości przez władze Białorusi, działalności na rzecz zachowania tożsamości narodowej przez polską mniejszość na Białorusi, aktywności społecznej i politycznej tej grupy mimo ograniczeń i wpływu niestabilności politycznej Białorusi na przyszłość kraju oraz działania polskiej mniejszości narodowej.

Dzięki temu jasno przedstawiła kluczowe założenia badawcze, unikając zbędnych powtórzeń i skupiając się na istotnych aspektach sytuacji polskiej mniejszości na Białorusi. Cel pracy i zakres badań zostały prawidłowo określone, a liczne pytania badawcze znalazły odzwierciedlenie w strukturze pracy i podejmowanych zagadnieniach szczegółowych.

Uwagi metodologiczne

Autorka przedstawiła i wyjaśniła przyjętą metodologię na początku dysertacji (s. 14-19). Co ważne, dobrze uzasadniła potrzebę zastosowania wybranych przez siebie metod i technik badawczych, które pomogły w przeprowadzeniu poszczególnych etapów procesu badawczego. Wykorzystała metody stosowane w naukach o polityce i administracji: systemową, instytucjonalno-prawną, ilościową i jakościową, porównawczą oraz ekstrapolacji. Warsztat metodologiczny został dobrany prawidłowo i adekwatnie do realizowanych zadań badawczych.

Metoda systemowa została wykorzystana do kompleksowej analizy złożonych procesów politycznych zachodzących relacji między instytucjami na Białorusi, polskiej mniejszości narodowej w wymiarze instytucjonalnym i jednostkowym, a także wpływu decyzji politycznych i administracyjnych na otoczenie zewnętrzne. Jest to szczególnie ważne, ponieważ pozwala na uwzględnienie wzajemnych zależności i dynamiki wpływu różnych aktorów, co sprzyja głębszemu zrozumieniu warunków funkcjonowania mniejszości oraz przewidywaniu skutków decyzji politycznych dla tej grupy.

Metoda instytucjonalno-prawna umożliwiła przeprowadzenie analizy treści aktów prawnych i dokumentów dotyczących ram prawnych aktywności polskiej mniejszości narodowej na Białorusi, w tym w kontekście oceny zgodności działań władzy białoruskich z międzynarodowymi standardami ochrony praw mniejszości narodowych. Wątpliwość w tym zakresie budzi jedynie omówienie w pracy ochrony prawnej mniejszości narodowych w Polsce, które w mojej opinii można by ograniczyć do podstaw prawnych Karty Polaka oraz umów dwustronnych między Polską a Białorusią.

Walor empiryczny pracy stanowi znaczący wkład dzięki zastosowaniu metod ilościowych i jakościowych, które pozwoliły na kompleksową analizę sytuacji polskiej mniejszości na Białorusi, łącząc statystyczne dane z pogłębionymi wynikami badań ankietowych i wywiadów. Należy podkreślić wartość ilościowej analizy przeprowadzonej w podrozdziale 2.1, uwzględniającej polityczne i prawne uwarunkowania prezentowanych danych statystycznych, co pozwala lepiej zrozumieć zmiany liczebności polskiej mniejszości na Białorusi. Warto docenić wykorzystanie źródeł w języku rosyjskim (np. wyników spisu powszechnego), co wzbogaca rzetelność pracy. Zastosowanie metody ilościowej umożliwiło obiektywną analizę aktywności polskiej mniejszości, ujawniając konkretne trendy i zależności, które pomagają ocenić jej funkcjonowanie na Białorusi.

Należy szczególnie docenić przeprowadzenie badań ankietowych i wywiadów pogłębionych z osobami związanymi z polską mniejszością narodową na Białorusi oraz wywiadów eksperckich ze specjalistami. Biorąc pod uwagę uwarunkowania polityczne, stanowią one szczególnie cenne źródło wiedzy w analizowanym temacie. Mam tu jednak kilka zastrzeżeń. Praca nie zawiera uzasadnienia dla przeprowadzenia dwóch pomiarów ankietowych ani wyjaśnienia różnic w treści pytań. Nie jest również jasne, czy pomiary miały charakter porównawczy. Dodatkowo, każde z badań empirycznych przeprowadzono w innym terminie, co mogło wpłynąć na zróżnicowanie uzyskanych danych, szczególnie w przypadku ankiet i wywiadów dotyczących podobnych zagadnień. Czy Autorka uwzględniła ten aspekt w swojej analizie?

O ile uzasadnione jest twierdzenie dotyczące trudności w dotarciu do osób badanych, to jednak próba badawcza jest stosunkowo mała, aby mogła być uznana za reprezentatywną dla tak dużej populacji. Niezależnie od tego, w rozprawie brakuje charakterystyki respondentów, chociażby pod względem podstawowych cech demograficznych. Dane prezentowane w tabelach w podrozdziale 2.2 nie są spójne. Wielkość próby przedstawiona w tabelach nie pokrywa się z informacją we wstępie, co wymaga wyjaśnienia. Ponadto, większość analiz opiera się na danych procentowych, podczas gdy w Tabeli 13 użyto wartości liczbowych, co utrudnia porównania. Na podstawie danych w Tabeli 12 nie można stwierdzić, że Polacy stanowią jedną z najliczniejszych mniejszości na Białorusi, ponieważ brak w niej informacji o innych mniejszościach. Choć wniosek jest prawidłowy, brakuje potwierdzenia w danych.

Dużą wartością pracy jest analiza tożsamości oparta na wynikach badań własnych, choć nie do końca jasna jest przyjęta perspektywa teoretyczna tego zagadnienia, i to zarówno przy formułowaniu pytań ankietowych, jak i w analizie zaprezentowanej w podrozdziale 2.2. Pojawiają się tu różne ujęcia: Michaela Billinga (język, obyczaje, sposób myślenia), Zbigniewa Bokszańskiego (komponenty poznawcze, postawy wobec własnego narodu, emocje), a także prawdopodobny wybór Autorki: pochodzenie, język, kultura, religia i historia (s. 100). Co więcej, w analizie wyników badań ankietowych wątek kultury i tradycji ograniczono jedynie do praktyk religijnych.

Należy podkreślić, że powyższe uwagi nie obniżają wartości przeprowadzonych badań, zwłaszcza że zastosowanie różnorodnych metod pozwoliło na wnikliwą analizę sytuacji polskiej mniejszości narodowej na Białorusi. Poza tym, niedociągnięcia badań ankietowych zostały zrównoważone podejściem jakościowym, które pozwoliło lepiej zrozumieć specyficzne wyzwania, z jakimi mierzy się polska mniejszość. Uwzględnienie doświadczeń i przekonań badanych uchwyciło ich odczucia i postawy wobec aktualnej sytuacji społeczno-politycznej na Białorusi, wzbogacając analizę o osobiste perspektywy. Podejście jakościowe umożliwiło także identyfikację mniej oczywistych problemów, które mogły zostać pominięte w analizie ilościowej. Uzupełnieniem była prawidłowo zastosowana metoda porównawcza, umożliwiająca analizę aktywności polskiej mniejszości z uwzględnieniem wpływu czynników politycznych i społecznych na jej funkcjonowanie w kontekście współczesnych wydarzeń politycznych na Białorusi.

Wreszcie, metoda ekstrapolacji pomogła zidentyfikować czynniki wpływające na rozwój polskiej mniejszości narodowej na Białorusi, takie jak zmiany polityczne, regulacje prawne, dynamika relacji z Polską oraz możliwe kierunki rozwoju tej grupy, co może ułatwić planowanie skutecznych działań wspierających w przyszłości. Autorka wykorzystała dwa raporty opracowane przez Grupę Roboczą ds. Białorusi, zawierające analizy ryzyka i rekomendacje dla polityki zagranicznej wobec Białorusi, na podstawie których sformułowała pytania do ekspertów. W rekomendacjach dla powyższych scenariuszy eksperci przedstawili trzy możliwe cele do realizacji.

Bardzo pozytywnie oceniam szeroki katalog zastosowanych metod i technik badawczych, jak i obszerne i spójne wyjaśnienia założeń metodologicznych. Uwidacznia się tutaj dojrzałość badawcza, a także dążenie do przemyślanego i dobrze zaprojektowanego procesu badawczego.

Uwagi merytoryczne

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska stanowi wartościowy wkład w badanie sytuacji polskiej mniejszości narodowej na Białorusi. Podejmując analizę tego zagadnienia w szerokim kontekście historycznym, politycznym i społecznym, praca wyróżnia się dążeniem do kompleksowego przedstawienia aktywności polskiej mniejszości, co nadaje jej nowatorski charakter. Szczególnie cenne jest umieszczenie tematyki w szerszym kontekście relacji międzynarodowych, a także wskazanie potrzeb i wyzwań, z jakimi mierzy się polska mniejszość na Białorusi oraz omówienie rekomendacji dotyczących jej dalszego wsparcia. Autorka wykazała się w tym zadaniu umiejętnościami analitycznymi. Udowodniła, że potrafi stawiać pytania i definiować problemy, dobierać argumenty, przeprowadzać analizę i formułować wnioski.

Rozprawa doktorska liczy 286 stron i tworzy logiczną i wewnętrznie spójną całość, złożoną z czterech rozdziałów: „Mniejszość narodowa jako problem badawczy" (rozdział I); „Specyfika polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi" (rozdział II); „Uwarunkowania działalności polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi" (rozdział III); „Polska mniejszość narodowa w Republice Białorusi w obliczu relacji polsko-białoruskich" (rozdział IV). Każdy z rozdziałów podzielony jest na kilka powiązanych ze sobą podrozdziałów. Pracę zamyka Zakończenie, w którym Autorka w syntetyczny sposób ustosunkowuje się do problematyki badań, prezentując główne wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy oraz Bibliografia (i elementy uzupełniające).

Praca została starannie przygotowana pod względem struktury i treści, a we Wstępie precyzyjnie zakreślono zakres przedmiotowy analizy, zarys struktury pracy oraz metodologię badań, a także opis zawartości poszczególnych części. Autorka, opracowując podjęty problem badawczy wybrała ujęcie problemowo, co odzwierciedla się w przyjętym podziale treści. Zgodnie z tym ujęciem, rozważania w rozprawie prowadziła w celu uzyskania odpowiedzi na postawione pytania badawcze oraz zweryfikowania przyjętych hipotez.

Praca posiada wiele mocnych stron, które świadczą o jej wysokiej jakości i znaczeniu badawczym. Po pierwsze, Autorka wykazuje się dogłębną znajomością tematu oraz solidnym przygotowaniem teoretycznym, co znajduje odzwierciedlenie w starannym doborze literatury i źródeł. Szczególnie cenne jest wykorzystanie różnorodnych narzędzi badawczych, które umożliwiły pozyskanie szerokiego zakresu wiedzy na temat funkcjonowania polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi. Po drugie, pracę charakteryzuje kompleksowość podejścia badawczego, obejmująca analizę historyczną, prawną i społeczną, co pozwoliło na dogłębne przedstawienie sytuacji tej mniejszości w zmiennym kontekście politycznym. Po trzecie, Autorka uwzględniła wyniki własnych badań empirycznych, w tym wywiadów i analizę dokumentów, co dodaje wartości praktycznej i wiarygodności pracy, umożliwiając uchwycenie perspektywy członków polskiej mniejszości oraz ekspertów. Ponadto w zakończeniu praca proponuje rekomendacje dotyczące przyszłego wsparcia mniejszości, co czyni ją użytecznym źródłem wiedzy dla praktyków i polityków zajmujących się prawami mniejszości.

Jako polemiczną chciałabym sformułować uwagę dotyczącą zawarcia w tytule rozprawy terminu „aktywność". Doktorantka wskazuje we wstępie, że rozumie pojęcie aktywności jako

uczestnictwo mniejszości narodowej w życiu publicznym, jej aktywność kulturalno-oświatową, współpracę z Polską, a także wpływ bieżących relacji polsko-białoruskich oraz polityki narodowościowej Białorusi na warunki działania i zachowania tożsamości narodowej tej grupy. Tak też przedstawiła polską mniejszość narodową w rozprawie. Jednakże brakuje odniesienia do naukowych definicji „aktywności", jak to zostało zrobione w przypadku pojęcia „mniejszość narodowa". W bliskim mi rozumieniu aktywność odnosi się do „ogółu działań polegających na formułowaniu i realizacji celów politycznych związanych z rolami spełnianymi przez jednostki bądź grupy w ramach systemu politycznego" (aktywność polityczna, E. Młyniec) lub oznacza „zbiorowe i indywidualne działania o charakterze obywatelskim, odnoszące się przede wszystkim do sfery dobra wspólnego, sfery spraw publicznych, łączące w sobie zaangażowanie, niezależność, zaufanie i solidarność społeczną oraz odpowiedzialność za wspólnotę, w której żyjemy" (aktywność obywatelska, P. Gliński), a nawet w aspekcie społecznym – jest to „zespół określonych zachowań jednostki, służących realizacji jej dążenia do oddziaływania na otoczenie" (aktywność społeczna, M. Tyszkowska). W takim ujęciu cechą aktywności jest czynny stan jednostki lub grupy, czego nie można przypisać wybranym aspektom działalności mniejszości narodowej na Białorusi przedstawionym w pracy. Dlatego uważam, iż bardziej trafnym terminem byłaby „działalność", „funkcjonowanie" lub „sytuacja" bądź „status".

Kolejne uwagi mają charakter redakcyjny i dotyczą sposobu prezentacji treści w pracy. Już w pierwszym podrozdziale (1.1) przytaczane definicje mniejszości narodowej pojawiają się bez odniesienia do wcześniej zastosowanych kategorii zaproponowanych przez przywoływanych badaczy, co pozostawia pewien brak spójności i komentarza wiążącego te definicje. Podobny brak omówienia cytowanych zapisów widoczny jest w podrozdziale 1.4, gdzie w Tabeli 1 zamieszczono wykaz przepisów Konstytucji Republiki Białorusi dotyczących mniejszości narodowych, lecz brakuje analizy tych zapisów, jaką Autorka zastosowała przy omawianiu ustawodawstwa w Tabeli 2. Ponadto, na stronach 162-165 znajdują się obszerne fragmenty cytatów z wywiadów z ekspertami, jednak również tutaj zabrakło autorskiej analizy przedstawionej treści.

Bardzo ciekawy fragment pracy został poświęcony kierunkom i stanowi badań nad polską mniejszością narodową w Republice Białorusi. Sugerowałabym jedynie dokonanie systematyzacji prezentowanych publikacji i badań według problematyki. Wyraźnie wyłania się kilka zagadnień, na które autorzy przywołanych publikacji kierują swoją uwagę: pamięć historyczna, tożsamość i kultura (w tym znaczenie języka), stosunek do kraju pochodzenia oraz otoczenie instytucjonalne i kontekst polityczny. Ostatni akapit dobrze ilustruje sposób, w jaki mogła być prowadzona narracja całego rozdziału.

W podrozdziale 3.1 pracy znalazł się fragment poświęcony rozważaniom o stosowanych w naukach o polityce metodach badawczych, który uważam za zbędny. Wystarczyło zaprezentować te metody, które stosowane są w odniesieniu do badania polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi tak jak wskazuje tytuł podrozdziału i tematyka pracy. Tu także pojawił się błąd, najprawdopodobniej edytorski, ale rzutujący merytorycznie. Na s. 45 zdefiniowano metodę politologiczną jako „zastosowanie pojęć i teorii politycznych", a prawidłowo należałoby napisać: „zastosowaniu pojęć i teorii politologicznych".

Niektóre wnioski z badań ilościowych pracy wydają się mało precyzyjne. Uznano na przykład, że wyniki ankiet oraz odpowiedzi respondentów z wywiadów wskazują na wysoki poziom zaangażowania polskiej mniejszości narodowej w działalność społeczno-polityczną na Białorusi (s. 110), podczas gdy w podrozdziale 2.3 przytoczono wyniki ankiety, z której wynika, że mniej niż połowa badanych zadeklarowała przynależność do organizacji polonijnych. Tego typu wnioski byłyby bardziej uprawnione, gdyby pochodziły z wywiadów lub zostały poparte dodatkowymi analizami jakościowymi, które mogłyby lepiej wyjaśnić te rozbieżności.

Wśród uwag krytycznych dotyczących rozprawy – oprócz wspomnianych powyżej – zwróciłabym uwagę jeszcze na kwestie edytorskie. W pracy pojawiają się zbyt krótkie akapity, często składające się jedynie z jednego lub dwóch zdań, co może zaburzać płynność odbioru treści. Występują także błędy stylistyczne, takie jak: *Wyjaśnianie terminu narodu przedstawiane jest na wielu koncepcji* (s. 27); *Różnica między mniejszością etniczną od narodowej…* (s. 28); *O wpływ prowadzonej propagandy dostrzegalny jest*… (s. 154). Pojawiają się także powtórzenia: można można (s. 29); wynik wynika (s. 77); uwarunkowania uwarunkowania (s. 143); w tym także w przypisach, gdzie można było zastosować zapis skrócony, np. Tamże: 68-69; 76-77; 86-87. Ponadto pojawiają się też literówki lub błędne końcówki wyrazów, np. państwach wschodni/ch (s. 46); te/to oblicze (s. 47); zachodzącym/ch (s. 53); prowadzić/i (s. 54); barak/brak (s. 65); składania/skłania (s. 54); krajobrazku/u (s. 102); te/to stanowisko (s. 149) itd. Wykres 10, opisany jako przedstawiający „poziom relacji", w rzeczywistości powinien odnosić się do oceny relacji, a w przypadku wykresu 14 brak wyjaśnienia, dlaczego sumy nie składają się do 100%. Ze względu na niezbyt poprawną polszczyznę niektórych wypowiedzi respondentów w wywiadach, zalecałabym ich uzupełnienie i poprawienie, aby ułatwić odbiór treści.

Jeśli chodzi o literaturę wykorzystaną w pracy, to obejmuje ona szeroki zakres publikacji dotyczących polskiej mniejszości na Białorusi. Autorka zadbała o aktualność zarówno podstaw prawnych omawianych zagadnień, jak i wykazała się znajomością najnowszych publikacji w badanym obszarze. Ma to szczególne znaczenie w odniesieniu do analizowanej tematyki, bowiem charakteryzuje się ona dużą zmiennością i wymaga od badacza bieżącego śledzenia zarówno dorobku naukowego, jak i uwarunkowań polityczno-prawnych.

Biorąc pod uwagę specyfikę badanej tematyki, trudności w dostępie do rzetelnych informacji, tym bardziej uzasadnione jest pozyskiwanie wiedzy w toku badań empirycznych. Niemniej, odwołania do literatury przedmiotu, aktów prawnych czy doniesień medialnych, stanowią niezbędny element pełnego poznania analizowanego zagadnienia. Pewien niedosyt w tym zakresie budzi stosunkowo ograniczona obecność nowszych publikacji w języku angielskim, takich jak:

Miarka, A. (2024). Social Mobilization in Belarus-The Polish Perspective. *Problems of Post-Communism*, *71*(1), 84-94.

Pieczewski, A., & Sidarava, A. (2024). The Polish Diaspora in Belarus: Functioning under the Lukashenko Regime. *The Polish Review*, *69*(3), 52-71.

Polovyi, T. (2021). Deterioration of Polish-Belarusian Relations after the 2020 Political Crisis in Belarus. *Ukrainian Policymaker*, *9*(9), 93-100.

Mimo iż badacze analizujący polską mniejszość na Białorusi częściej publikują swoje prace w języku polskim lub rosyjskim, to anglojęzyczne publikacje pojawiają się także w kontekście międzynarodowych badań nad mniejszościami narodowymi lub w pracach komparatywnych dotyczących ochrony praw mniejszości w Europie Środkowo-Wschodniej. To mogłoby wzbogacić prowadzoną analizę.

Ponadto, w aspekcie porównawczym do własnych badań wartościowe wydają się ustalenia innych badaczy w odniesieniu do opisywanego w podrozdziale 2.2 zagadnienia tożsamości narodowej, których nie uwzględniono w pracy, np.:

Kabzińska, I. (1997). Tożsamość kulturowa, tożsamość narodowa: „kultura polska" w rozumieniu Polaków z Białorusi. *Studia Etnologiczne i Antropologiczne*, *1*, 128-139.

Głogowska, H. (2016). Dylematy tożsamościowe na pograniczu polsko-białoruskim. *Biografistyka Pedagogiczna*, *1*(1), 23-54.

Kruczkowski, T. (2019). Zagadnienia dotyczące świadomości narodowej Polaków na Białorusi w polskiej historiografii na początku XXI wieku. *Doctrina. Studia społeczno-polityczne*, (16).

Poza wskazanymi już walorami, docenić należy wnikliwość w interpretowaniu decyzji politycznych władz państwowych i samorządowych Białorusi. Autorka nie ogranicza się do analizowania oficjalnych stanowisk, lecz dostrzega również szersze uwarunkowania polityczne (np. życzliwość czy granie na zwłokę, s. 114). Potwierdzeniem jej umiejętności analitycznych jest sprawna analiza wypowiedzi polityków oraz wnikliwość w zadawaniu pytań i opracowaniu odpowiedzi respondentów. Relacje osób badanych mają szczególne znaczenie w kontekście omawianej polityki, jako że pochodzą od osób bezpośrednio doświadczających sytuacji, o których prasa nie zawsze informuje. Tym bardziej należy docenić zgromadzony materiał empiryczny, zwłaszcza że jego pozyskanie było utrudnione przez skomplikowaną sytuację polityczną na Białorusi oraz pandemię COVID-19, w czasie której prowadzono badania.

Z pewnością należy docenić również omówione formy wsparcia dla mniejszości polskiej na Białorusi, reakcje środowiska międzynarodowego na pojawiające się represje, a przede wszystkim scenariusze przyszłej sytuacji Polaków na Białorusi. Doktorantka podkreśla we wnioskach potrzebę dalszego wsparcia polskiej mniejszości, zwłaszcza poprzez dyplomatyczne i finansowe programy pomocy, które mogą wzmocnić jej pozycję oraz wspierać rozwój kulturowy i edukacyjny. Uznając znaczenie historycznego tła dla zrozumienia obecnej sytuacji polskiej mniejszości oraz konieczność wsparcia ze strony Polski, m.in. poprzez programy gospodarcze, kulturalne i edukacyjne, Pani Magister wskazuje na potrzebę współpracy międzynarodowej i długofalowych działań, które mogą przyczynić się do poprawy sytuacji mniejszości w zmiennym kontekście politycznym.

Zaprezentowane w pracy opracowanie wyników przeprowadzonej procedury badawczej pozwalają na cennych informacji na temat wyzwań, z jakimi boryka się ta społeczność, ale także pozwoliła na zidentyfikowanie kluczowych trendów oraz obszarów, w których wymagana jest większa interwencja ze strony instytucji. Dzięki tym badaniom możliwe jest lepsze zrozumienie dynamiki relacji polsko-białoruskich oraz formułowanie rekomendacji, które mogą przyczynić się do poprawy sytuacji polskiej mniejszości w Białorusi, a także wpłynąć na kształtowanie polityki narodowościowej w regionie. dogłębne zrozumienie wyzwań, z jakimi

mierzy się polska mniejszość na Białorusi, może stanowić podstawę do opracowania bardziej efektywnych strategii wspierających jej rozwój w różnych aspektach życia społecznego, kulturowego i edukacyjnego. Taka analiza może także pomóc w tworzeniu działań, które nie tylko będą chronić tożsamość narodową tej grupy, ale również wzmocnią jej pozycję w trudnych warunkach politycznych, umożliwiając jej aktywne uczestnictwo w życiu publicznym i utrzymanie więzi z ojczyzną. Praktyczne zastosowanie wyników badań zawartych w pracy może mieć istotne znaczenie zarówno dla polityków, jak i organizacji działających na rzecz praw mniejszości narodowych. Po pierwsze, uzyskane wyniki i rekomendacje mogą stanowić podstawę do tworzenia programów wsparcia dla polskiej mniejszości narodowej na Białorusi, zwłaszcza w obszarach edukacji, kultury oraz ochrony praw mniejszości. Wnioski z badań mogą wspierać dyplomatyczne działania Polski w relacjach z Białorusią, umożliwiając lepsze dostosowanie polityki wschodniej do aktualnych potrzeb i wyzwań tej grupy.

Na zakończenie należy stwierdzić, że cel zasadniczy pracy został zrealizowany. Autorka kompleksowo, rzetelnie i profesjonalnie przeprowadziła analizę aktywności polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi, a przedstawione powyżej, również krytyczne, uwagi nie obniżają wartości naukowej, poznawczej i praktycznej rozprawy.

Konkluzja

Oceniając rozprawę doktorską pt. „Aktywność polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi" stwierdzam, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Rozprawa doktorska, w mojej opinii jednoznacznie spełnia wymogi ustawowe oraz merytoryczne, aby sformułować pozytywną konkluzję. Wnioskuję zatem o dopuszczenie Pani mgr Karoliny Pirianowicz-Urbańskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Bydgoszcz, 14 listopada 2024 r.

Izabela Kapse